

4. Право соціального забезпечення: навч. посібник. П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін. За ред. П.Д. Пилипенка. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2017. 496 с

УДК 347.441.82(477)(043.2)

Ущапівська А.Р., студентка,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Шуст Н.Б., д.с.н., професор

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Кожен юрист хоч раз у житті, але стикався з проблемою належних і допустимих доказів, на підставі яких суд може ухвалити рішення на його користь. У справах, наприклад, про стягнення коштів, припинення договорів поруки, виплату аліментів, поділ майна подружжя або захист права власності все більш-менш зрозуміло щодо доказів, якими необхідно обґрунтовувати свої позиції. Проте, існують інші категорії справ, де немає чіткого переліку доказів, зібравши які можна бути впевненим, що вашу позовну заяву задовольнять у повному обсязі. До такої категорії справ відноситься і відшкодування моральної шкоди.

Поняття моральної шкоди — річ досить складна і, деколи, незрозуміла не тільки клієнтам, але і самим юристам саме з погляду співвідношення самого спричинення моральної шкоди та її компенсації — механізму визначення відшкодування за заподіяну моральну шкоду.

Відповідно до частини 2 ст. 23 Цивільного кодексу України моральна шкода полягає: 1) у фізичному болі і стражданнях, які фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, які фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою відносно її самої, членів сім'ї або близьких родичів; 3) у душевних стражданнях, які фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням або пошкодженням її майна; 4) у приниженні честі і гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи [1].

Начебто все просто і зрозуміло, доки не стикаєшся з необхідністю довести суду, що душевні страждання особи були, що ці душевні страждання відповідають (або набагато більші) заявленій

сумі компенсації і що вимогу про відшкодування моральної шкоди потрібно задовольнити повністю, а не частково.

При цьому прикладом доказу душевних страждань може бути довідка/висновок лікаря-психолога (проте вона не може слугувати обґрунтуванням заявленої суми моральної шкоди) [2].

Проблема полягає в тому, що неможливо визначити розмір відшкодування, який буде адекватним завданій моральній шкоді. У цьому-то і полягає проблема — ніхто не знає, яка саме сума буде хоч трохи наближеною до того болю і страждань, яких зазнала конкретна людина.

Стосовно практики країн ЄС, то в Німеччині компенсація моральної шкоди регулюється нормами німецького Цивільного кодексу (§§ 847, 823), у яких ідеться про «немайнову» шкоду й виплату грошової компенсації за таку шкоду [3].

У німецькій теорії та судовій практиці застосовується термін «компенсація за страждання». Безпосередньо норми німецького Цивільного кодексу [3] передбачають компенсацію за заподіяння шкоди здоров'ю, неправомірне обмеження свободи потерпілого. Під стражданнями розуміють фізичні й душевні страждання (переживання), а під немайновою шкодою – зменшення немайнових прав і благ, які належать особистості. З узагальнень судової практики і з урахуванням гарантування на рівні Конституції Німеччини прав особи та їх недоторканності визначено також й інші види порушень, які є підставою для виникнення зобов'язань з компенсації моральної шкоди: порушення таємниці листування й записів конфіденційного характеру, втручання в приватне життя особи внаслідок несанкціонованої фотозйомки, розголошення відомостей про приватне життя тощо.

Французький Цивільний кодекс містить статтю 9 [3], яка безпосередньо передбачає захист особистих немайнових прав. Однак ще до її введення судова практика застосовувала такий спосіб захисту, як компенсація моральної шкоди на основі загальних норм щодо деліктних зобов'язань (ст.ст. 1382, 1383).

Крім характеристики поняття моральної шкоди як національним, так й іноземним законодавцем, для оптимального визначення проблемних питань, необхідно враховувати передову практику ЄСПЛ, яка є тим правовим «трафаретом» і чинником тенденцій перетворень досліджуваного інституту.

Так, згідно з Регламентом, моральна шкода – це шкода, що не піддається оцінюванню, може бути виражена в психічних чи фізичних стражданнях заявника. Якщо встановлено, що моральна шкода була заподіяна і ЄСПЛ вважає за необхідне присудити

відповідну грошову компенсацію, оцінювання її розміру здійснюється на основі принципу справедливості й з урахуванням практики, що склалася.

Отже, можемо підсумувати, що, незважаючи на наявні концептуальні внутрішні та зовнішні протиріччя, інститут відшкодування моральної шкоди загалом поступово обирає позитивні тенденції розвитку, що, зокрема, віддзеркалюється висуванням прогресивних законопроектів. Найголовніше, що українська правова система пронизана зобов'язаннями міжнародних договорів у сфері прав людини та держава загалом тяжіє до демократичних перетворень.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5471> (дата звернення: 27.10.2018).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 17 лип. 1997 р. № 475/97ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 24.10.2018).

3. Юренко А.В. Відшкодування моральної шкоди у зарубіжних країнах. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/20098/3-18.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.05.2019).

УДК 347.778 (043.2)

Цап А.В., студентка,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Шуст Н.Б., д.с.н., професор

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ

Однією з найважливіших сторін життя людини є творча діяльність. Вона надає особистості можливість реалізувати свої здібності, розкрити та донести до людей свій талант. В умовах ринкових відносин, результати творчої діяльності здатні стати товаром, що приносить прибуток його творцю. Разом з тим розвиток будь-якої сфери творчості має особливе значення для всього суспільства. Накопичені досягнення людського розуму складають культурний спадок нації, визначають науково-технічний потенціал суспільства, обумовлюють його прогресивний розвиток.